

Karolis Kaklys. Ar įmanoma demokratiška savivalda be mažumos?

Nors ir nėra tikslaus, visuotinai priimtino demokratijos apibrėžimo, demokratiška valdymo forma reiškia, kad visi piliečiai turi teisę dalyvauti šalies valdyme ir iš esmės skiriasi nuo valdymo formos, kurioje tokia teisė priklauso vienai klasei, išskirtinei grupei arba autokratui. Savivaldą mes suprantame, kaip savivaldybių tarybų teisę veikti vietos žmonių interesais, tvarkant žymią viešųjų reikalų dalį. Tokia turėtų būti demokratiška savivalda, tačiau praktikoje galima pastebėti nemažai reiškinių, kuomet savivalda išsigimsta į „kitąvalda“, kai žmonės tarnauja valdžiai, o ne valdžia žmonėms.

2015 metais, po pirmą kartą Lietuvos istorijoje įvykusių tiesioginių merų rinkimų, net šešiolikoje Lietuvos savivaldybių ir rajonų viena politinė partija ar judėjimas rinkimuose laimėjo absoliučią daugumą, kas dar labiau išryškino tarybos mažumos (opozicijos) teisių savivaldybėse užtikrinimo svarbą. LR Konstitucinis teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad Konstitucija suponuoja parlamento mažumos gynimą, opozicijos apsaugos minimalius reikalavimus, taip pat ir tai, kad parlamentinės opozicijos pripažinimas yra būtinas pliuralistinės demokratijos elementas.

Sistemiškai vertinant Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymo nuostatas, matyti, kad prievolė kiekviename savivaldybėje formuoti Kontrolės komitetą, Antikorupcijos ir Etikos komisijas, į kurių pirmininko kandidatūrą deleguoja opozicija, yra įstatymo leidėjo numatytas vienas iš būdų užtikrinti pliuralistinėje demokratijoje pripažįstamas mažumos teises savivaldoje.

Tenka tik apgailestauti, tačiau mažesnėse Lietuvos savivaldybėse vis labiau pastebima tendencija, kai esant absoliučiai daugumai savivaldybės taryboje bei prastam teisiniam reglamentavimui, Vietos savivaldos įstatymo normos paprasčiausiai neveikia. Tarybos daugumai įkūrus fiktyvią mažumos frakciją, kitaip mąstantys opozicijos atstovai paprasčiausiai nustumiami į užribį.

Dalyje Lietuvos savivaldybių jau turime situaciją, kuomet į opozicijai įstatyme numatytas pareigybės yra paskiriami de facto daugumos politikai, kurie iš esmės nevykdo jokių mažumos funkcijų, o priešingai, valdžiai sudaro sąlygas veikti be jokios realios kontrolės. Ilgainiui toks reiškinys išbujojo iki tiek, kad tos grupuotės save vadinančios dauguma, politinio susivienijimo būdu besislapstančios už kolegialių sprendimų yra nebaudžiamos ir nekontroliuojamos.

Lyg koks vėžys, žmogaus organizmą ėdantis iš vidaus, daro ką nori. Deja, bet kas keisčiausia – šitam procesui jau ne pirma stadija. Jo pagydyti neįmanoma, jei to nenorės centrinė valdžia, kuri puikiai žino ir mato, kas vyksta Druskininkuose, Vilniaus rajone, Širvintose ar Panevėžyje...

Karolis Kaklys. Ar įmanoma demokratiška savivalda be mažumos?

Dar blogiau, šviečiasi, kad vėžys tik augs, įteisinus rinkimų komitetus „vadukai“ dėjo ir ateityje, matyt, dar labiau dės ant atskaitomybės rinkėjams ir ant partijų, kurios iš jų reikalauja skaidrumo ar dar velniai žino ko. Kaip ant partijos dėjo Malinauskas Druskininkuose, taip dėjo ir Margelis Lazdijuose... Matyt, jiems žymiai paprasčiau atsiskaitinėti savo suburtai vietinei etikos komisijai, kurioje opozicijos nė su žiburiu nerasi, o jei kas ir cypfels, greit bus užčiauptas.

Šio vėžio užuomazgos, kurios prasidėjo dar prieš gerą dešimtmetį, jau jaučiamos trečdalyje Lietuvos savivaldybių. Turime suprasti, kad kiekvienoje savivaldybės taryboje funkcionalios opozicijos buvimas yra ne vien norminis reiškinys, bet ir būtina demokratijos išraiška. Opozicija turi dvi pagrindines funkcijas. Viena, ji neleidžia įsigalėti vienai partijai ir pažaboja valdžios savivalę, padeda išlaikyti konstitucinį valdžios modelį. Antra: kadangi politiniai sprendimai nėra tobuli, opozicija nurodo valdžios klaidas ir trūkumus. Opozicija yra kaip priemonė valdžiai apriboti ir socialinei taikai puoselėti.

Viliuosi, kad dabartinė valdžia pagaliau susiprotės, kaip svarbu yra užtikrinti pliuralistinėje demokratijoje pripažįstamas mažumos teises, skatinti pilietinę visuomenę bei nuomonių įvairovę. Tinkamai nesuvaldžius demokratijos procesų savivaldybėse, ypač mažose, nenustebčiau, kad vieną dieną galime pasiekti tokį degradacijos laipsnį, kai apie tikrąją savivaldą galėsime išvis pamiršti.

Karolis Kaklys, Druskininkų savivaldybės tarybos narys

